

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MACIEJ SZPUNAR
prednesené 30. januára 2018¹

Vec C-83/17

**KP, zastúpená matkou,
proti
LO**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Súdna spolupráca v občianskych veciach –
Vyživovacia povinnosť – Nemožnosť priznať výživné od povinného – Zmena štátu, v ktorom má
oprávnený obvyklý pobyt – Uplatnenie *legis fori*“

I. Úvod

1. V predmetnom konaní Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko) žiada Súdny dvor o výklad ustanovení Haagskeho protokolu z roku 2007² vo veci, v ktorej tento súd nadobudol pochybnosti ohľadom otázky rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť.
2. V poslednom čase Súdny dvor už niekoľkokrát odpovedal na prejudiciálne otázky sformulované vnútroštátnymi súdmi vo veciach týkajúcich sa vyživovacej povinnosti v súvislosti s nariadením č. 4/2009³. Tieto návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkali buď noriem o súdnej právomoci,⁴ alebo ustanovení týkajúcich sa výkonu rozhodnutí.⁵
3. Doteraz formulované návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa však netýkali priamo ustanovení Haagskeho protokolu z roku 2007 a ani článku 15 nariadenia č. 4/2009, ktorý – v súvislosti s otázkou týkajúcou sa rozhodného práva – odkazuje na tento protokol. Predmetný návrh na začatie prejudiciálneho konania je teda prvým návrhom, v ktorom vnútroštátny súd žiada Súdny dvor o výklad kolíznych noriem zakotvených v Haagskom protokole z roku 2007.

1 Jazyk prednesu: poľština.

2 Obsah protokolu je prílohou rozhodnutia Rady z 30. novembra 2009 o uzavretí Haagskeho protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť Európskym spoločenstvom (Ú. v. EÚ L 331, 2009, s. 17, ďalej len „Haagsky protokol z roku 2007“).

3 Nariadenie Rady (ES) z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti (Ú. v. EÚ L 7, 2009, s. 1).

4 Pozri rozsudky z 18. decembra 2014, Sanders a Huber (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461); zo 16. júla 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479). Pozri tiež rozsudok z 15. februára 2017, W a V (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 Rozsudok z 9. februára 2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104).

II. Právny rámec

A. Právo Únie

1. Nariadenie č. 4/2009

4. Ustanovenia týkajúce sa medzinárodnej právomoci vo veciach vyživovacej povinnosti sú obsiahnuté v kapitole II nariadenia č. 4/2009. Spomedzi nich ťažiskovú úlohu zohráva článok 3 tohto nariadenia, ktorý stanovuje:

„V členských štátoch je právomoc vo veciach vyživovacej povinnosti daná:

- a) súdu podľa miesta obvyklého pobytu odporcu, alebo
- b) súdu podľa miesta obvyklého pobytu oprávneného, alebo
- c) súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o osobnom stave, ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov, alebo
- d) súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o rodičovských právach a povinnostiach, ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov“.

5. Článok 15 nariadenia č. 4/2009 s názvom „Určenie rozhodného práva“, zahrnutý v kapitole III tohto nariadenia s názvom „Rozhodné právo“, stanovuje:

„Rozhodné právo vo veciach vyživovacej povinnosti sa v členských štátoch, ktoré sú viazané haagskym Protokolom o rozhodnom práve pre vyživováciu povinnosť z 23. novembra 2007... určuje podľa tohto protokolu.“

2. Haagsky protokol z roku 2007

6. Článok 3 a článok 4 ods. 1 písm. a) a článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 stanovujú:

„Článok 3

Všeobecné kritérium rozhodného práva

1. Pokiaľ nie je v tomto protokole ustanovené inak, vyživovacia povinnosť sa spravuje právnym poriadkom štátu obvyklého pobytu oprávneného.
2. V prípade zmeny obvyklého pobytu oprávneného sa od okamihu zmeny uplatňuje právny poriadok štátu nového obvyklého pobytu.

Článok 4

Osobitné kritériá v prospech niektorých oprávnených

1. Nasledujúce ustanovenia sa uplatnia v prípade vyživovacej povinnosti:

- a) rodičov voči svojim deťom;

...

2. Ak oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3, uplatní sa právny poriadok štátu konajúceho súdu.

...“

B. Nemecké právo

7. V nemeckom práve je otázka vymáhania výživného za spätné obdobie upravená v § 1613 Bürgerliches Gesetzbuch (nemecký Občiansky zákonník, ďalej len „BGB“). Toto ustanovenie v odseku 1 stanovuje:

„Oprávnený môže požadovať plnenie za spätné obdobie alebo žiadať náhradu škody za neplnenie len od okamihu, keď povinný bol na účely uplatnenia nároku na výživné vyzvaný, aby oznámil svoje príjmy a svoj majetok [alebo od okamihu, keď] povinný je v omeškaní alebo spor týkajúci sa nároku na výživné bol predložený súdu. ...“

C. Rakúske právo

8. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania vnútroštátny súd vysvetľuje, že podľa rakúskeho práva je možné vymáhať výživné tri roky spätne. V súlade s rakúskou ustálenou judikatúrou nie je podmienkou spätného vymáhania výživného na dieťa vyzvanie povinného na zaplatenie.

III. Skutkové okolnosti sporu vo veci samej

9. Maloletá KP, ktorá je vo veci samej žalobkyňou, bývala do 27. mája 2015 spolu s rodičmi v Nemecku. Dňa 28. mája 2015 sa maloletá spolu s matkou presťahovala do Rakúska. Odvtedy majú obvyklý pobyt v tomto členskom štáte.

10. Maloletá 18. mája 2015 podala na rakúsky súd návrh týkajúci sa výživného voči svojmu otcovi, LO. Následne návrhom z 18. mája 2016 maloletá tento návrh rozšírila tak, že požaduje od svojho otca výživné aj spätne za obdobie pred podaním tohto návrhu, a to od 1. júna 2013 do 31. mája 2015.

11. Vo veci samej maloletá tvrdí, že podľa článku 3 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa na vyživovaciú povinnosť za obdobie, keď mala obvyklý pobyt v Nemecku, uplatní nemecké právo. Maloletá však nemôže od svojho otca dostať žiadne výživné, pretože nie sú splnené podmienky na spätné uplatnenie výživného podľa § 1613 BGB. Podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa však má uplatniť na posúdenie vyživovacej povinnosti za dané obdobie rakúske právo, ktoré nestanovuje takýto druh podmienky vo vzťahu k maloletým.

12. Otec maloletej predovšetkým tvrdí, že subsidiárne uplatnenie práva štátu konajúceho súdu podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 by prichádzalo do úvahy v prípade, že by konanie začalo na návrh povinného alebo že by konajúcim súdom bol súd štátu, v ktorom ani oprávnený, ani povinný nemajú obvyklý pobyt. Okrem toho sa článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 neuplatní, ak oprávnený, ktorý zmenil obvyklý pobyt, spätne uplatňuje nárok na výživné.

13. Prvostupňový súd zamietol návrh na spätné priznanie nároku na výživné. Tento súd uznal, že podľa článku 3 Haagskeho protokolu z roku 2007 nemecké právo bolo rozhodným právom pre vyživovaciu povinnosť otca voči maloletej za obdobie pred zmenou miesta pobytu maloletej. Článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa však nemohol uplatniť na výživné za spätné obdobie. Výživné za obdobie predchádzajúce zmene obvyklého pobytu zo strany oprávneného treba ďalej posudzovať podľa článku 3 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007, pokiaľ v súvislosti s týmto obdobím existovala právomoc súdu v zmysle článku 3 nariadenia č. 4/2009.

14. Odvolací súd potvrdil toto rozhodnutie a priklonil sa k argumentom súdu prvého stupňa.

15. Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) má rozhodnúť o opravnom prostriedku „Revision“, ktorý podala maloletá v súvislosti s rozhodnutím o výživnom za spätné obdobie.

IV. Prejudiciálne otázky a konanie pred Súdny dvorom

16. Za týchto podmienok Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Treba pravidlo subsidiarity uvedené v článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť vykladať v tom zmysle, že uvedená povinnosť sa uplatní len vtedy, keď sa návrh, ktorým sa začalo konanie o výživnom, podá v inom štáte, než je štát, v ktorom má oprávnený na výživné obvyklý pobyt?

V prípade zápornej odpovede na túto otázku:

2. Treba článok 4 ods. 2 [Haagskeho protokolu z roku 2007] o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť vykladať v tom zmysle, že výraz ‚nemožno priznať výživné‘ sa vzťahuje aj na prípady, keď právo doterajšieho miesta pobytu nestanovuje nárok na výživné za minulé obdobie iba z dôvodu nesplnenia určitých zákonných požiadaviek?“

17. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol doručený Súdnemu dvoru 15. februára 2017.

18. Písomné pripomienky predložila nemecká vláda a Európska komisia.

V. Analýza

A. Úvodné poznámky týkajúce sa Haagskeho protokolu z roku 2007

19. V období pred začatím uplatňovania nariadenia č. 4/2009 upravovali medzinárodnú právomoc súdov vo veciach vyživovacej povinnosti normy o súdnej právomoci zakotvené v Bruselskom dohovore⁶ a nariadení Brusel I⁷.

20. Do pôsobnosti nariadenia č. 4/2009 spadajú normy o právomoci súdov vo veciach vyživovacej povinnosti s výnimkou vecí týkajúcich sa tohto druhu povinností vyplývajúcich z bruselského systému.⁸

⁶ Dohovor z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 299, 1972, s. 32).

⁷ Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mím. vyd. 19/004, s. 42).

⁸ Pozri článok 68 ods. 1 nariadenia č. 4/2009 a odôvodnenie 44 tohto nariadenia.

21. V nariadení č. 4/2009 však chýbajú ustanovenia, ktoré by sa priamo vzťahovali na rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť. Doteraz táto problematika nebola upravená ani v iných aktoch medzinárodného práva súkromného Únie, ktoré výslovne vylučovali zo svojej pôsobnosti túto kategóriu povinností.⁹

22. Pôvodne sa plánovalo, že kolízne normy upravujúce rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť budú súčasťou samotného nariadenia č. 4/2009.¹⁰ To však mohlo sťažiť prijatie tohto nariadenia, pretože niektoré členské štáty neboli ochotné prijať nariadenie zahrnujúce kolízne normy. Aj z tohto dôvodu sa v priebehu prípravy nariadenia uznalo, že k zjednoteniu kolíznych noriem by mohlo dôjsť pomocou dohody v podobe Haagskeho protokolu z roku 2007.¹¹ Vyústením harmonizačných legislatívnych prác bolo jednak pristúpenie Spoločenstva k Haagskemu protokolu z roku 2007¹² a jednak zahrnutie ustanovenia do nariadenia č. 4/2009, podľa ktorého sa rozhodné právo vo veciach vyživovacej povinnosti určuje podľa tohto protokolu.¹³

B. O právomoci Súdneho dvora vykladať ustanovenia Haagskeho protokolu z roku 2007

23. Podstatnú časť návrhu na začatie prejudiciálneho konania tvoria úvahy vnútroštátneho súdu týkajúce sa právomoci Súdneho dvora vykladať ustanovenia Haagskeho protokolu z roku 2007. Tento súd uvádza, že vzhľadom na to, že článok 15 nariadenia č. 4/2009 výslovne odkazuje na Haagsky protokol z roku 2007, Súdny dvor môže vykladať ustanovenia tohto protokolu. Vnútroštátny súd okrem toho tvrdí, rovnako ako Komisia, že Spoločenstvo ratifikovalo Haagsky protokol z roku 2007, čo takisto odôvodňuje právomoc Súdneho dvora odpovedať na prejudiciálne otázky týkajúce sa tohto právneho aktu.

24. V tejto súvislosti treba v prvom rade pripomenúť, že podľa článku 267 prvého odseku písm. b) ZFEÚ Súdny dvor má právomoc rozhodovať v prejudiciálnom konaní okrem iného aj o výklade aktov prijatých inštitúciami, orgánmi, úradmi alebo agentúrami Únie.

25. Rozhodnutím z 30. novembra 2009¹⁴, prijatým okrem iného na základe článku 300 ods. 2 prvého pododseku druhej vety a článku 300 ods. 3 prvého pododseku ES, Rada schválila Haagsky protokol z roku 2007 v mene Spoločenstva.

9 Pozri článok 1 ods. 2 písm. b) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) (Ú. v. EÚ L 177, 2008, s. 6), a článok 1 ods. 2 písm. a) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II) (Ú. v. EÚ L 199, 2007, s. 40), ktoré vylučujú z pôsobnosti týchto nariadení zmluvné a mimozmluvné záväzky „vyplývajúce z rodinných vzťahov a vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky vrátane vyživovacej povinnosti“. Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvorený na podpis v Ríme 19. júna 1980 (Ú. v. ES L 266, 1980, s. 1; Mím. vyd. C 169, 2005, s. 10, ďalej len „Rímsky dohovor“), ktorého rozsah pôsobnosti sa v podstate prekrýval s nariadením Rím I, takisto výslovne vylučoval zo svojej pôsobnosti zmluvné záväzky týkajúce sa „práv a povinností vyplývajúcich z rodinných vzťahov, rodičovstva, manželstva alebo príbuzenstva vrátane vyživovacej povinnosti vo vzťahu k nemanželským deťom“ [článok 1 ods. 2 písm. b) tretia zarážka].

10 Návrh Komisie z 15. decembra 2005 týkajúci sa nariadenia Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti [KOM(2005) 649 v konečnom znení, konanie 2005/0259 (CNS), ďalej len „návrh nariadenia č. 4/2009“] obsahoval kapitolu III s názvom „Rozhodné právo“, v ktorej sa nachádzalo viacero ustanovení týkajúcich sa otázky hľadania rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť (články 12 až 21 návrhu nariadenia č. 4/2009).

11 ŽUPAN, M.: Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol. In: BEAUMONT, P., HESS, B., WALKER, L., SPANCKEN, S. (ed.): *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Oxford – Portland: Hart Publishing, 2014, s. 313. Zahrnutie noriem týkajúcich sa právomoci súdov a kolíznych noriem do dvoch samostatných právnych aktov niektorým členským štátom umožňuje pristúpiť k nariadeniu č. 4/2009 bez potreby zaviazat sa k uplatňovaniu kolíznych noriem Haagskeho protokolu z roku 2007 (pozri BEAUMONT, P.: Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity. *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 2009, zv. 73, zošit 3, s. 514). Tak to bolo v prípade Veľkej Británie, ktorá napokon pristúpila k nariadeniu č. 4/2009, ale naďalej nie je stranou Haagskeho protokolu z roku 2007.

12 Pozri bod 25 vyššie.

13 Pozri článok 15 nariadenia č. 4/2009. Viac k otázke začleňovania ustanovení dohovorov do systému kolíznych noriem práva Únie – pozri de MIGUEL ASENSIO, P. A., BERGÉ, J. S.: The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law In: FALLON, M., LAGARDE, P., POILLOT PERUZZETTO, S. (ed.): *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé?* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 187 a nasl.

14 Pozri poznámku pod čiarou 2 vyššie.

26. Podľa ustálenej judikatúry dohoda uzavretá Radou podľa článku 300 ES predstavuje, pokiaľ ide o Spoločenstvo, akt prijatý inštitúciou Únie v zmysle ustanovení Zmluvy stanovujúcich rozsah právomoci Súdneho dvora pri rozhodovaní o návrhoch na začatie prejudiciálneho konania.¹⁵

27. V súčasnosti problematiku uzatvárania medzinárodných zmlúv v mene Únie upravuje článok 218 ZFEÚ. Proces, ktorý vedie k uzatvoreniu medzinárodnej zmluvy Úniou, a jeho účinky neprešiel zmenami, ktoré by spôsobili stratu aktuálnosti doterajšej judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa týchto otázok. Článok 216 ods. 2 ZFEÚ – zodpovedajúci článku 300 ods. 7 ES – okrem toho stanovuje, že medzinárodné zmluvy uzatvorené Úniou zaväzujú inštitúcie Únie a aj členské štáty. Znamená to, že ustanovenia takejto zmluvy predstavujú neoddeliteľnú súčasť právneho poriadku Únie odo dňa nadobudnutia platnosti a v rámci tohto právneho poriadku má Súdny dvor právomoc rozhodovať v prejudiciálnom konaní o jej výklade.

C. O prvej otázke

1. Úvodné poznámky

28. Prvou prejudiciálnou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či sa článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 uplatní v konaní pred súdmi členského štátu, v ktorom má oprávnený z výživného obvyklý pobyt.

29. Vnútroštátny súd uvádza, že v súlade s bodom 63 správy A. Bonomiho¹⁶ subsidiárne uplatnenie práva štátu konajúceho súdu podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 má zmysel v prípade, keď konanie týkajúce sa výživného je začaté pred súdom iného štátu, než je štát, v ktorom má oprávnený na výživné obvyklý pobyt. V opačnom prípade je právom štátu konajúceho súdu právo štátu, v ktorom oprávnený má obvyklý pobyt, a teda podľa článku 3 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007 je v zásade rozhodným právom pre vyživovacie povinnosť. Preto sa článok 4 ods. 2 tohto protokolu môže uplatniť v prípade, keď konanie týkajúce sa vyživovacej povinnosti je začaté povinným, alebo keď je začaté pred orgánmi iného štátu, než je štát, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt.

30. S odkazom na citované časti dôvodovej správy však vnútroštátny súd uvádza, že podľa jeho názoru tieto časti vychádzajú z predpokladu, že oprávnený nezmenil obvyklý pobyt. Nie je teda isté, či sa článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 uplatní v prípade, že oprávnený premiestni obvyklý pobyt do iného štátu a podá na súde tohto štátu návrh na výživné za spätné obdobie predchádzajúce zmene obvyklého pobytu zo strany tohto oprávneného.

31. Prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, aké sú podmienky uplatnenia článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 za takých okolností, o aké ide vo veci samej. Navrhujem preto, aby na účely odpovede na prvú otázku Súdny dvor objasnil, aké sú podmienky uplatnenia tohto ustanovenia v prípade, keď oprávnený zmení obvyklý pobyt a následne spätne požaduje od povinného výživné.

¹⁵ Pozri rozsudok z 22. októbra 2009, Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, bod 23 a citovaná judikatúra).

¹⁶ Dôvodová správa A. Bonomiho týkajúca sa Haagskeho protokolu z roku 2007, Actes et documents de la Vingtième session de la Conférence de La Haye (2007), dostupná aj v elektronickej podobe na: <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3>.

2. Stanovisko nemeckej vlády

32. Nemecká vláda sa domnieva, že v rámci odpovede na prvú prejudiciálnu otázku sa netreba obmedziť len na doslovný výklad článku 3 ods. 2 a článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007. Systematika a cieľ tohto právneho aktu vedú k záveru, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa môže uplatniť len vtedy, keď súd, na ktorý oprávnený podá návrh na výživné za spätné obdobie, mal právomoc rozhodovať vo veci výživného v tomto období.

33. Táto vláda uvádza, že kolízne normy uvedené v Haagskom protokole z roku 2007 vychádzajú z predpokladu, že existuje súvislosť medzi skutkovým stavom, z ktorého oprávnený vyvodzuje svoje oprávnenie domáhať sa výživného, a právom, ktoré sa uplatní na jeho posúdenie. Na analogickej premise sú založené aj normy o súdnej právomoci. Označená súvislosť teda musí existovať aj medzi štátom, ktorého súdy sú príslušné rozhodnúť vo veci výživného, a skutkovým stavom, z ktorého oprávnený odvodzuje svoje nároky na dané výživné.

3. Stanovisko Komisie

34. Komisia sa domnieva, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa môže uplatniť na každé konanie, vrátane konania vedeného na súde štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt. Týka sa to aj situácie, v ktorej oprávnený požaduje výživné za spätné obdobie.

35. Podľa Komisie bod 63 správy A. Bonomiho – na ktorý sa odvolal vnútroštátny súd v návrhu na začatie prejudiciálneho konania – neurčuje rozsah pôsobnosti článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007, ale vymenúva prípady, v ktorých toto ustanovenie môže byť užitočné pre oprávneného na výživné.

36. Komisia predovšetkým uvádza, že podmienkou umožňujúcou uplatnenie práva štátu konajúceho súdu podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 je nemožnosť priznania výživného „podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 [tohto protokolu]“. To podľa Komisie znamená, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa týka nielen práva určeného za rozhodné právo podľa článku 3 ods. 1 tohto protokolu, ale ja na základe jeho článku 3 ods. 2. Podľa Komisie k rovnakým záverom možno dôjsť na základe teleologického výkladu tohto ustanovenia. Cieľom článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 je zvýhodnenie niektorých kategórií oprávnených v súvislosti s riešeniami, ktoré sú navrhované v článku 3 tohto protokolu, ktoré sa vzťahujú na všetkých oprávnených na výživné.

4. Analýza prvej otázky

a) Doslovný výklad

37. Chcel by som predovšetkým pripomenúť, že, opierajúc sa o doslovný výklad článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007, by bolo možné pomerne bez väčších ťažkostí odpovedať na prvú otázku v súlade so stanoviskom Komisie a konštatovať, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa môže uplatniť na každé konanie vrátane konania na súdoch štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt. Takáto odpoveď by sa ponúkala tým skôr v prípade, keď by sme vychádzali z predpokladu, že treba mať na zreteli výlučne záujem oprávneného na výživné. Podľa mňa však takéto stanovisko vychádza z príliš povrchného čítania Haagskeho protokolu z roku 2007 a odôvodnenia, ktoré nezohľadňuje závery vyplývajúce zo systematického a teleologického výkladu.

38. Komisia na základe znenia článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 dospela k záveru, že právo štátu konajúceho súdu sa môže uplatniť namiesto práva štátu aktuálneho obvyklého pobytu oprávneného a práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu oprávneného, keďže týmto spôsobom treba chápať formuláciu týkajúcu sa „právneho poriadku určeného podľa článku 3 [Haagskeho protokolu]“.

39. Nie som úplne presvedčený o tom, či tento argument skutočne potvrdzuje, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 stanovuje, ako treba postupovať, keď oprávnený zmení obvyklý pobyt a následne požaduje výživné za spätné obdobie, ktoré predchádza zmene miesta pobytu zo strany tohto oprávneného. Ak v samotnom článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 chýbajú iné odkazy umožňujúce zaujať jednoznačné stanovisko k tejto otázke, potom analýza zostávajúcich redakčných segmentov článku 4 tohto protokolu vzbudzuje z tohto hľadiska určité pochybnosti.

40. Keď oprávnený napríklad žaluje povinného na orgáne štátu, v ktorom má tento povinný obvyklý pobyt, článok 4 ods. 3 Haagskeho protokolu z roku 2007 nariaďuje v prvom rade uplatnenie *legis fori*. Ak na základe tohto práva oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného, uplatní sa „právo štátu, v ktorom oprávnený má obvyklý pobyt“, a nie právo štátu podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 tohto protokolu, ako to stanovuje článok 4 ods. 2 protokolu. Pochybujem o tom, či – z hľadiska doslovného výkladu, o ktorý sa opierajú úvahy Komisie – by v takomto prípade bolo potrebné opomenúť článok 3 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 a uplatniť – hoci oprávnený zmenil obvyklý pobyt – výlučne právo toho štátu, v ktorom má oprávnený aktuálne obvyklý pobyt.

41. Okrajovo uvádzam, že – ak oprávnenému nemožno priznať výživné podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 a článku 4 ods. 2 a ods. 3 Haagskeho protokolu z roku 2007 – článok 4 ods. 4 Haagskeho protokolu z roku 2007 povoľuje uplatnenie práva štátu spoločného štátneho občianstva strán vyživovacej povinnosti. Toto ustanovenie samo osebe však neupravuje, ako treba postupovať v prípade, keď oprávnený požaduje výživné za obdobie, počas ktorého povinný ešte len získal štátne občianstvo, ktoré už predtým mal oprávnený. Tým skôr chýba odpoveď na otázku, či strata štátneho občianstva zo strany povinného má retroaktívne účinky, čo znamená, že oprávnený sa nemôže odvolávať na článok 4 ods. 4 Haagskeho protokolu z roku 2007, a to ani za obdobie, v ktorom oprávnený a povinný mali spoločné štátne občianstvo.¹⁷

42. Nie som presvedčený, že problémy tohto typu možno vyriešiť samotným odvolaním sa na doslovný výklad.

43. Pochybnosti týkajúce sa argumentov Komisie, ktoré sa opierajú o doslovný výklad, sú ešte viac odôvodnené vtedy, ak vezmeme do úvahy, že stotožnenie sa so stanoviskom Komisie môže viesť k situácii, v ktorej sa výživné za spätné obdobie bude posudzovať podľa práva, ktoré by sa v danom období v zásade nemohlo uplatniť ako rozhodné právo pre toto plnenie podľa kolíznych noriem Haagskeho protokolu z roku 2007. Mohlo by to byť totiž právo, ktoré nijakým spôsobom nesúvisí s rodinnou situáciou strán vyživovacej povinnosti v tomto období. Bolo by to teda právo, ktorého uplatnenie by ani jedna zo strán v tomto čase neočakávala.

¹⁷ Pritom treba mať na pamäti, že prijatie záveru, že nadobudnutie štátneho občianstva alebo jeho strata povinným alebo oprávneným by malo spätné účinky, môže viesť k riešeniam, ktoré sú nevýhodné pre oprávneného. Článok 6 Haagskeho protokolu z roku 2007 totiž umožňuje povinnému poprieť nárok oprávneného v prípade, keď predmetná vyživovacia povinnosť „neexistuje“ ani v práve štátu obvyklého pobytu povinného, ani v práve štátneho občianstva povinného a oprávneného, pokiaľ majú spoločné štátne občianstvo. Pokiaľ by zmena okolností, vďaka ktorej bolo určené jedno z rozhodných práv vymenovaných v tomto ustanovení, mala zároveň mať retroaktívne účinky, mohol by povinný zmenou obvyklého pobytu alebo štátneho občianstva zabrániť uplatneniu nárokov zo strany oprávneného aj vo vzťahu k obdobiu, ktoré predchádza takýmto zmenám.

44. Chcel by som poznamenať, že okolnosti veci samej sú príkladom takejto situácie. Neexistujú totiž žiadne indície, na základe ktorých by bolo možné uznať, že keby nedošlo k zmene obvyklého pobytu maloletej a v dôsledku tejto skutočnosti by rakúske súdy nezískali právomoc rozhodovať vo veci,¹⁸ rakúske právo by sa mohlo v období od 1. júna 2013 do 27. mája 2015 uplatniť na posúdenie vyživovacej povinnosti otca voči tejto maloletej.¹⁹ Zároveň sa mi nezdá, že by si strany zvolili rakúske právo ako rozhodné právo pre sporné výživné.²⁰

45. Domnievam sa teda, že vo svetle vyššie uvedených úvah treba analyzovať prvú prejudiciálnu otázku pomocou iných metód výkladu, než je metóda doslovného výkladu.

46. Nemyslím si, že v tejto súvislosti je možné zamerať sa len na analýzu kolíznych noriem Haagskeho protokolu z roku 2007 bez zohľadnenia noriem o súdnej právomoci uvedených v nariadení č. 4/2009. Tieto normy o súdnej právomoci totiž určujú súd alebo súdy, ktorého štátu majú právomoc rozhodovať vo veci. Normy o súdnej právomoci teda nepriamo určujú právo štátu konajúceho súdu v zmysle článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007.

b) Systematický výklad

1) Pôsobnosť článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 v kontexte iných noriem tohto protokolu

47. Z hľadiska úvah uvedených v bodoch 39 až 42 vyššie treba konštatovať, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 neobsahuje žiadnu indíciu, na základe ktorej možno jednoznačne určiť, na aké prípady sa toto ustanovenie môže uplatniť. Takéto indície možno získať až analýzou článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 v spojení s inými ustanoveniami tohto protokolu a nariadenia č. 4/2009.

48. Na jednej strane sa článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 neuplatní, ak oprávnený podá návrh na výživné na súd štátu, v ktorom povinný má obvyklý pobyt. Takéto situácie spadajú do pôsobnosti článku 4 ods. 3 Haagskeho protokolu z roku 2007. Ak sa na druhej strane konanie o výživnom vedie na súdoch štátu obvyklého pobytu oprávneného, právom štátu konajúceho súdu je právo štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt, a teda – podľa článku 3 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007 – právo, ktoré je v zásade rozhodné pre vyživovaciu povinnosť. V týchto prípadoch teda neprichádza do úvahy subsidiárne uplatnenie práva štátu konajúceho súdu podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007.

49. Znamená to, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 má relatívne úzku pôsobnosť. Toto ustanovenie sa môže použiť, pokiaľ sa vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti prejednáva na súde iného štátu, než je štát, v ktorom má obvyklý pobyt buď povinný (pretože v tejto situácii sa uplatní článok 4 ods. 3 Haagskeho protokolu z roku 2007), alebo oprávnený (pretože v tejto situácii by uplatnenie článku 4 ods. 2 protokolu bolo zbytočné, keďže právo štátu konajúceho súdu je právom štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt).

18 Okrajovo poukazujem na to, že vnútroštátny súd uvádza, že oprávnený návrhom z 18. mája 2015 začal na rakúskom súde konanie týkajúce sa vyživovacej povinnosti, hoci tento oprávnený mal v tomto štáte obvyklý pobyt od 28. mája 2015. Nie je teda jasné, na základe čoho rakúsky súd vyhlásil, že je medzinárodne príslušný konať v tejto veci. Táto okolnosť má však minimálny význam pre predmetné konanie, pretože až návrhom z 18. mája 2016 – teda už po zmene obvyklého pobytu – oprávnený rozšíril svoj návrh o výživné za spätné obdobie, ktorého sa týkajú obe prejudiciálne otázky. Ak by teda oprávnený začal samostatné konanie v súvislosti s výživným za spätné obdobie, rakúske súdy – ako súdy štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt – by nepochybne mali právomoc rozhodovať vo veci na základe článku 3 písm. a) nariadenia č. 4/2009.

19 Pozri body 58 a 59 nižšie, ktoré sa stručne zaoberajú rozlišovacími kritériami kolíznych noriem obsiahnutých v Haagskom protokole z roku 2007, na základe ktorých sa určuje rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť.

20 Pozri bod 60 nižšie, ktorý sa zaoberá kolíznymi normami Haagskeho protokolu z roku 2007 umožňujúcimi zvoliť si rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť.

2) *Rozlišovacie kritériá nariadení o súdnej právomoci v nariadení č. 4/2009*

50. Vo veciach týkajúcich sa vyživovacej povinnosti medzinárodnú právomoc súdov určujú normy o súdnej právomoci obsiahnuté v nariadení č. 4/2009.

51. Článok 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 stanovuje právomoc súdu alebo súdov obvyklého pobytu odporcu bez ohľadu na to, či odporcom bude oprávnený alebo povinný, ako aj právomoc súdov miesta obvyklého pobytu oprávneného. Súdne orgány týchto štátov sú totiž najvhodnejšie na posúdenie potrieb oprávneného a majetkových možností povinného, ako to od nich požaduje článok 14 Haagskeho protokolu z roku 2007.

52. Okrem súdov štátov, v ktorých má obvyklý pobyt jedna zo strán vyživovacej povinnosti, stanovuje článok 3 písm. c) a d) nariadenia č. 4/2009 možnosť, aby vo veciach vyživovacej povinnosti rozhodovali súdy, ktoré v súlade s právom, ktoré je záväzné v štáte ich sídla, majú právomoc konať o osobnom stave alebo rodičovských právach „ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov“²¹.

53. Ďalej článok 7 nariadenia č. 4/2009 stanovuje právomoc súdov toho členského štátu, s ktorým má spor „dostatočnú väzbu“, ak žiaden iný súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3, 4, 5 a 6 tohto nariadenia. Odôvodnenie 16 nariadenia č. 4/2009 objasňuje, že o väzbu požadovanú podľa článku 7 tohto nariadenia môže ísť v prípade, keď jeden z účastníkov konania má štátnu príslušnosť štátu tohto súdu. Podobné riešenie stanovuje článok 6 nariadenia č. 4/2009. Ak podľa článkov 3, 4 a 5 nemá právomoc žiadny súd členského štátu ani žiaden súd zmluvného štátu Lugánskeho dohovoru, ktorý nie je členským štátom, na základe uvedeného dohovoru, majú právomoc súdy členského štátu spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov konania.

54. Podľa nariadenia č. 4/2009 účastníci konania majú možnosť zvoliť si súd, ktorý bude príslušný konať vo veci vyživovacej povinnosti. Avšak podľa článku 4 ods. 1 nariadenia č. 4/2009 táto voľba má obmedzený charakter a v zásade sa týka súdu alebo súdov týchto členských štátov, ktoré sú určitým spôsobom previazané s osobou oprávneného alebo povinného.

55. Ak si účastníci konania zvolia súd, potom sa netreba obávať, že na základe kolíznych noriem platných v štáte sídla tohto súdu sa uplatní právo, ktorého uplatnenie jeden z účastníkov nemohol predpokladať. Vzhľadom na to, že oprávnený a povinný sa dohodnú na tom, že zveria rozhodovanie vo veci vyživovacej povinnosti danému súdu, súhlasia aj s možnosťou uplatnenia práva stanoveného ako rozhodné právo v zmysle kolíznych noriem platných v štáte sídla tohto súdu. Rovnaký argument sa môže uplatniť v súvislosti s článkom 5 nariadenia č. 4/2009, ktorý sa týka právomoci založenej na účasti odporcu na konaní pred súdom.

21 Právomoc v týchto veciach sa určuje na základe nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. EÚ L 338, 2003, s. 1; Mim. vyd. 19/06, s. 243). V súvislosti s osobným stavom (rozvod, rozluka alebo anulovanie manželstva) sa podľa článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 priznáva súdna právomoc na základe kritérií zohľadňujúcich v zásade aktuálny alebo predchádzajúci obvyklý pobyt manželov alebo jedného z nich, zatiaľ čo vo veciach rodičovských práv a povinností sú podľa odôvodnenia 12 uvedeného nariadenia pravidlá určenia právomoci tvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, najmä kritériu blízkosti. Pozri rozsudok zo 16. júla 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479, bod 37). Rozlišovacie kritériá, na ktorých sa zakladá medzinárodná právomoc súdov vo veciach rozvodu, rozluky a anulovania manželstva a vo veciach rodičovských práv a povinností tiež odzrkadľujú predpoklad, že príslušnými súdmi sú súdy toho štátu, ktoré určitým spôsobom súvisia so životnou situáciou účastníkov konania.

56. Domnievam sa teda, že normy o súdnej právomoci v nariadení č. 4/2009 vychádzajú z predpokladu, že medzi výživným, ktorého sa týka daná vec, a štátom, ktorého súd má právomoc vo veci konať, existuje určitá väzba. Táto väzba musí byť aspoň taká úzka, aby obom účastníkom konania o vyživovacej povinnosti umožňovala predvídať, pred súdmi ktorého zo štátov sa má začať konanie vo veci týkajúcej sa týchto plnení.²²

57. Znamená to, že podľa noriem o súdnej právomoci zakotvených v nariadení č. 4/2009 je právom štátu konajúceho súdu, ktoré sa môže uplatniť podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007, právo takého štátu, ktoré určitým spôsobom súvisí s výživným požadovaným v danom konaní.

3) Rozlišovacie kritériá kolíznych noriem Haagskeho protokolu z roku 2007

58. Podľa článku 3 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007 je v zásade rozhodným právom pre vyživováciu povinnosť právo štátu, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt. Je to právo štátu úzko súvisiace s vyživovacou povinnosťou, ktoré zohľadňuje špecifické životné podmienky oprávneného na mieste, kde výživné slúži na uspokojovanie jeho potrieb. Súhlasím pritom so stanoviskom nemeckej vlády, ktorá tvrdí, že na existenciu väzby medzi rozhodným právom a situáciou, z ktorej vyplýva právo oprávneného na výživné, odkazuje aj článok 3 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007. Pokiaľ oprávnený zmení obvyklý pobyt, potom sa zmenia aj faktory vplývajúce na jeho potreby, ktoré má výživné uspokojiť. Vďaka článku 3 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa zmena týchto faktorov odrazí na určení rozhodného práva pre vyživováciu povinnosť.

59. K podobným záverom vedie analýza článku 4 ods. 3 a ods. 4 Haagskeho protokolu z roku 2007, ktoré ako rozhodné právo stanovujú právo štátu obvyklého pobytu povinného a právo spoločného štátneho občianstva oprávneného a povinného (rozlišovacie kritérium štátnej príslušnosti). Štát, v ktorom má povinný obvyklý pobyt, súvisí so životnou situáciou účastníkov konania o vyživovacej povinnosti prinajmenšom v rozsahu, v akom sa týka možnosti uspokojenia potrieb oprávneného zo strany povinného. Právo štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov uvedené v článku 4 ods. 4 Haagskeho protokolu z roku 2007 nemusí súvisieť s aktuálnou životnou situáciou účastníkov konania. Je však naďalej označované za rozhodné právo na základe nemennej a stálej skutočnosti, ktorá je obvykle známa obom účastníkom konania o vyživovacej povinnosti a ktorá súvisí s ich rodinnou situáciou.

60. Takisto voľba rozhodného práva na základe článku 8 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa obmedzuje na právo štátov, ktoré určitým spôsobom súvisí s rodinnou situáciou účastníkov konania o vyživovacej povinnosti.²³ V prípade, že si účastníci konania zvolia rozhodné právo, nebude treba obávať sa, že rozhodným právom bude právo, ktorého uplatnenie účastníci konania nemohli predvídať. Preto v prípade voľby rozhodného práva nemusí byť táto väzba až taká silná ako väzba, o ktorú sa opierajú kolízne normy v článkoch 3 a 4 Haagskeho protokolu z roku 2007.

²² V bode 60 správy A. Bonomiho sa spresňuje, že uplatnenie *legis fori* umožňuje konajúcemu súdu uplatniť právo, ktoré najlepšie pozná, čo z pohľadu oprávneného znamená možnosť rýchlejšieho a menej nákladného získania súdnych rozhodnutí. Tieto úvahy sa však netýkajú – čo zdôraznila aj Komisia – samotného odôvodnenia uplatnenia *legis fori* ako takého, ale prevahy rozlišovacieho kritéria obvyklého pobytu nad rozlišovacím kritériom spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov konania. Právo štátu konajúceho súdu má prevahu nad právom štátu spoločnej štátnej príslušnosti i z toho hľadiska, že – ako je uvedené v právnej teórii – lepšie odzrkadľuje životné podmienky účastníkov konania o výživnom. Pozri WALKER, L.: *Maintenance and Child Support in Private International Law*. Oxford – Portland: Hart Publishing, 2015, s. 81.

²³ Za takých okolností, o aké ide vo veci samej, by voľbe rozhodného práva isto bránil článok 8 ods. 3 Haagskeho protokolu z roku 2007, ktorý vylučuje možnosť voľby práva pri „vyživova[cej] povinnos[tí] voči osobe mladšej ako 18 rokov“. Možnosť voľby práva štátu konajúceho súdu ako rozhodného práva pre určité konanie upravuje článok 7 Haagskeho protokolu z roku 2007 je zasa obmedzená ustanoveniami nariadenia č. 4/2009, na základe ktorých sa určujú orgány, ktoré majú právomoc viesť dané konanie. Okrajovo poukazujem na to, že – na základe článku 5 nariadenia č. 4/2009 – súd každého členského štátu môže získať právomoc, ak sa odporca zúčastní konania pred týmto súdom. Mám pochybnosti o tom, aké účinky v kolíznej rovine vyvoláva takéto priznanie právomoci súdu členského štátu v prípade, ak by sa právo tohto členského štátu malo následne uplatniť na základe článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007. Zároveň podotýkam, že za takých okolností, o aké ide vo veci samej, účasť odporcu na konaní a následné uplatnenie práva štátu konajúceho súdu na základe článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 by v istom zmysle bolo v rozpore so zákazom voľby rozhodného práva, ktorý je zakotvený v článku 8 ods. 3 tohto protokolu.

61. Systematický výklad kolíznych noriem obsiahnutých v Haagskom protokole z roku 2007 teda vedie k záveru, že – rovnako ako normy o súdnej právomoci uvedené v nariadení č. 4/2009 – tieto normy sú založené na premise, že rozhodné právo pre vyživovaciú povinnosť treba určiť na základe okolností, ktoré určitým spôsobom súvisia so skutkovým stavom, na ktorý sa vzťahuje výživné tak, aby uplatnenie tohto práva mohli účastníci konania o vyživovacej povinnosti predvídať.

c) Teleologický výklad

62. Následne teda treba odpovedať na otázku, či uplatnenie práva štátu, ktoré určitým spôsobom nesúvisí so skutkovým stavom, na ktorý sa vzťahuje výživné, nie je v rozpore s cieľom noriem o súdnej právomoci a kolíznych noriem, ktoré sa týkajú vyživovacej povinnosti.

1) Uľahčenie riadneho výkonu spravodlivosti ako cieľa noriem o súdnej právomoci uvedených v nariadení č. 4/2009

63. Vo svetle odôvodnenia 15 nariadenia č. 4/2009 cieľom noriem o súdnej právomoci uvedených v tomto nariadení je uplatnenie noriem bruselského systému tak, aby sa ochránili záujmy oprávnených na výživné a podporil sa riadny výkon spravodlivosti v Európskej únii.

64. V rozsudku Sanders a Huber²⁴ Súdny dvor už mal príležitosť spresniť, že cieľ riadneho výkonu spravodlivosti sa má chápať nielen výlučne v zmysle najlepšej možnej organizácie súdnictva, ale aj z hľadiska záujmu účastníkov konania bez ohľadu na to, či ide o navrhovateľa alebo odporcu, aby mali predovšetkým uľahčený prístup k spravodlivosti a aby bolo možné predvídať normy právomoci.

65. Ešte jednoznačnejší postoj vyjadril generálny advokát N. Jääskinen v časti návrhov, na ktorú odkázal Súdny dvor v časti rozsudku citovanej vyššie. Generálny advokát totiž uviedol, že potreba zohľadnenia záujmov účastníkov konania vyžaduje zabezpečenie predvídateľnosti právomoci vďaka úzkej väzbe medzi súdom a sporom.²⁵

66. Nepriamo na potrebu existencie väzby medzi skutkovým stavom predstavujúcim základ danej veci týkajúcej sa vyživovacej povinnosti a určením právomoci Súdny dvor odkázal aj v rozsudku A.²⁶ Pri rozhodovaní o tom, či o návrhu týkajúcom sa vyživovacej povinnosti voči dieťaťu má rozhodovať súd členského štátu, ktorý rozhoduje v konaní o rozluke alebo rozvode medzi rodičmi dieťaťa, alebo súd iného členského štátu, ktorý rozhoduje v konaní o rodičovských právach a povinnostiach k tomuto dieťaťu, sa Súdny dvor priklonil k druhej alternatíve. Medzi dôvodmi, ktoré odôvodňujú zaujatie takéhoto stanoviska, Súdny dvor uviedol, že súd konajúci o rodičovských právach a povinnostiach k maloletému dieťaťu najlepšie pozná podstatné skutočnosti na posúdenie jeho návrhu týkajúceho sa výživného.²⁷

67. Normy o súdnej právomoci obsiahnuté v nariadení č. 4/2009 – aj z hľadiska záverov vyplývajúcich z teleologického výkladu – zrejme vychádzajú z premisy, že vo veci výživného má rozhodovať súd alebo súdy toho štátu, s ktorým daná vec súvisí do tej miery, že medzinárodná právomoc bude pre účastníkov konania o vyživovacej povinnosti predvídateľná.

24 Rozsudok z 18. decembra 2014 (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461, bod 29).

25 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát N. Jääskinen v spojených veciach Sanders a Huber, (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2171, bod 69).

26 Rozsudok zo 16. júla 2015 (C-184/14, EU:C:2015:479).

27 Rozsudok zo 16. júla 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479, bod 44).

2) Cieľ kolíznych noriem Haagskeho protokolu z roku 2007

68. Jedným zo základných cieľov kolíznych noriem je zabezpečenie predvídateľnosti rozhodného práva pre posúdenie daného skutkového stavu. Tieto normy môžu danú úlohu plniť vtedy, keď právo daného štátu sa určuje za rozhodné právo na základe okolností, ktoré určitým spôsobom súvisia so skutkovým stavom.

69. Názov článku 4 Haagskeho protokolu z roku 2007 však nevyvoláva pochybnosti o tom, čo je úlohou tohto ustanovenia v systéme kolíznych noriem obsiahnutých v protokole. Toto ustanovenie má totiž názov „osobitné kritériá v prospech niektorých oprávnených“. Uplatní sa výlučne na niektoré vyživovacie povinnosti,²⁸ vrátane tých povinností, ktoré majú rodičia voči svojim deťom. Cieľom článku 4 Haagskeho protokolu z roku 2007 teda nepochybne bolo zabezpečiť niektorým oprávneným možnosť priznania výživného, hoci toto právo nestanovuje, ktoré právo je v zásade rozhodné pre posúdenie tohto výživného.

70. Niektoré ustanovenia Haagskeho protokolu z roku 2007 však jednoznačne poukazujú na dosiahnutie rovnováhy medzi záujmami účastníkov konania o vyživovacej povinnosti. Hoci sa tieto pravidlá v zásade nevzťahujú na výživné, ktoré majú rodičia platiť deťom, uplatnia sa na iných zvýhodnených oprávnených uvedených v článku 4 ods. 1 Haagskeho protokolu z roku 2007. Výklad článku 4 ods. 2 protokolu z roku 2007, ktorý uskutoční Súdny dvor, sa bude vzťahovať aj na tieto prípady. Nedomnievam sa teda, že pri výklade článku 4 ods. 2 protokolu treba mať na zreteli len kontext veci samej.

71. Napríklad článok 6 Haagskeho protokolu z roku 2007 umožňuje povinnému poprieť nárok oprávneného, pokiaľ vyživovacia povinnosť neexistuje ani podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu povinného, ani podľa právneho poriadku štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov. Článok 8 ods. 5 Haagskeho protokolu z roku 2007 ďalej stanovuje, že pokiaľ v čase voľby účastníci neboli úplne informovaní a neboli si vedomí dôsledkov svojej voľby, právny poriadok zvolený účastníkmi sa neuplatní, ak by jeho uplatnenie viedlo k zjavne nespravodlivým alebo neprimeraným následkom pre ktoréhokoľvek z účastníkov.

72. Nemyslím si preto, že Haagsky protokol z roku 2007 je založený na predpoklade, že v každom prípade treba zvýhodniť oprávneného na výživné na úkor povinného, a to bez ohľadu na účinky takéhoto konania. Preto sa zdá, že stanovisko Komisie nie je z toho istého dôvodu z hľadiska teleologického výkladu odôvodnené.

d) Historický výklad

73. Argumenty svedčiacie v prospech potreby existencie väzby medzi životnou situáciou a právom rozhodným pre jej posúdenie potvrdzujú aj legislatívne dokumenty týkajúce sa nariadenia č. 4/2009.

74. Jedným z cieľov sledovaných prácami na nariadení č. 4/2009 bolo – okrem uľahčenia života občanov a zabezpečenia efektívnej exekúcie výživného – zvýšiť právnu bezpečnosť.²⁹ Predpokladalo sa, že kolízne normy musia byť skonštruované tak, aby sudy rozhodovali podľa noriem hmotného práva, ktoré „má najužšiu väzbu s vecou“, a nie „na základe uplatnenia právneho poriadku, ktorý nemá dostatočnú väzbu s predmetným rodinným vzťahom“³⁰.

28 Pozri článok 4 ods. 1 písm. a) až c) Haagskeho protokolu z roku 2007.

29 Odôvodnenie návrhu nariadenia Rady č. 4/2009 (pozri poznámku pod čiarou 10 vyššie), bod 1.2.2., s. 5.

30 Odôvodnenie návrhu nariadenia č. 4/2009, bod 1.2.2., s. 6.

75. Tento predpoklad sa odzrkadlil v návrhu nariadenia č. 4/2009, ktorý – takmer do konca legislatívnych prác – zahŕňal kolízne normy odkazujúce na myšlienku úzkej väzby medzi daným skutkovým stavom a štátom, ktorého právo je rozhodné na jeho posúdenie.³¹

76. Je pravda, že napokon sa upustilo od zahrnutia kolíznych noriem do samotného nariadenia č. 4/2009, a bolo rozhodnuté, že sa k harmonizácii pristúpi formou zmluvného nástroja. Nemyslím si však, že by sa normotvorca Únie chcel odkloniť od pôvodných myšlienok a rozhodol sa začleniť Haagsky protokol z roku 2007 do systému kolíznych noriem Únie, hoci sa protokol neopiera o potrebu existencie väzby medzi skutkovým stavom, z ktorého oprávnený odvodzuje právo na výživné, a štátom, ktorého právo je rozhodným právom na jeho posúdenie. Normotvorca Únie skôr uznal, že Haagsky protokol z roku 2007 zodpovedá týmto očakávaniam. V bode 22 vyššie som totiž objasnil, že hlavným dôvodom, prečo normotvorca Únie siahol po zmluvnom nástroji, boli ťažkosti spojené s vyjednávaním a prijatím nariadenia obsahujúceho kolízne normy týkajúce sa vyživovacej povinnosti.

e) Závery týkajúce sa prvej otázky

77. Vo svetle vyššie uvedenej argumentácie a s ohľadom na neuspokojivé výsledky pri použití doslovného výkladu, ako aj vzhľadom na jednoznačné závery vyplývajúce zo systematického výkladu (podporovaného historickým výkladom), s ktorým nie je v rozpore teleologický výklad, sa domnievam, že kolízne normy Haagskeho protokolu z roku 2007 vychádzajú z predpokladu, že rozhodným právom na posúdenie výživného musí byť právo toho štátu, ktoré je späté so skutkovým stavom, na ktorý sa výživné vzťahuje, a to prinajmenšom do tej miery, že oprávnený a povinný môžu predvídať uplatnenie tohto práva ako rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť.

78. Pokiaľ článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 stanovuje subsidiárne uplatnenie práva štátu konajúceho súdu, malo by to byť právo toho štátu, ktoré je alebo – v prípade výživného za spätné obdobie uplatneného po zmene obvyklého pobytu oprávneného – bolo späté so skutkovým stavom, z ktorého oprávnený odvodzuje svoje právo na výživné. Túto úlohu by mohlo prevziať právo toho štátu, ktorého súdy boli príslušné rozhodovať vo veci výživného v období, na ktoré sa nároky na výživné vzťahujú.

79. Aj keď samotné určenie rozhodného práva pomocou definície ako „práva štátu konajúceho súdu“ nepredurčuje priamo existenciu väzby tohto práva s daným skutkovým stavom, potreba existencie takejto väzby vyplýva z noriem o súdnej právomoci nariadenia č. 4/2009, ktoré sa môžu uplatniť. Ako už bolo uvedené, tieto normy vychádzajú z predpokladu, podľa ktorého vo veciach týkajúcich sa výživného konajú súdy toho štátu, s ktorým toto výživné súvisí.

80. Takýmto spôsobom sa po prvé ako rozhodné právo uplatní právo, ktoré je najbližšie životnej situácii, v ktorej výživné malo slúžiť uspokojovaniu potrieb oprávneného. Odzrkadľuje to vernejšie okolnosti, ktoré sú relevantné v kontexte vyživovacej povinnosti, najmä životné podmienky oprávneného a potreby vzniknuté za týchto podmienok, možnosti samotného povinného alebo všeobecnejšie rodinnú situáciu strán takejto povinnosti. Posúdenie opodstatnenosti nároku na výživné za spätné obdobie sa má v zásade uskutočniť retrospektívne vo vzťahu k okolnostiam v dobe, keď výživné malo slúžiť na uspokojovanie potrieb oprávneného. O tom, či je to tak, v konečnom dôsledku rozhoduje jednak právo rozhodné pre vyživovaciu povinnosť a procesné ustanovenia záväzné v sídle konajúceho súdu.

³¹ Bez spomenutia na danom mieste neskorších kolíznych noriem, ktoré mali byť zahrnuté v nariadení, sa obmedzím na uvedenie článku 13 ods. 3 návrhu tohto nariadenia 4/2009. Toto ustanovenie subsidiárne stanovovalo uplatnenie práva štátu, s ktorým má vyživovacia povinnosť úzku väzbu, ak na základe právnych poriadkov určených ako rozhodné právo neboli oprávnenému priznaný nárok na výživné od povinného.

81. Vďaka tomu po druhej kolízne normy realizujú svoj hlavný cieľ, ktorým je zabezpečenie predvídateľnosti rozhodného práva pre posúdenie daného skutkového stavu.

82. Vzhľadom na vyššie uvedené a vzhľadom na môj návrh preformulovať prvú prejudiciálnu otázku navrhujem, aby Súdny dvor na ňu odpovedal takto: článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa má vykladať v tom zmysle, že keď oprávnený požaduje výživné od povinného za spätné obdobie, uplatní sa právo štátu konajúceho súdu, pokiaľ: 1. sa konanie týkajúce sa výživného začalo na návrh tohto oprávneného v inom štáte, než je štát, v ktorom má povinný obvyklý pobyt; 2. oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa práva štátu jeho obvyklého pobytu určeného ako rozhodné právo podľa článku 3 ods. 1 a 2 Haagskeho protokolu z roku 2007; 3. právo štátu konajúceho súdu je právom toho štátu, ktorého súdy boli príslušné rozhodovať vo veci výživného v období, na ktoré sa výživné vzťahuje. Zistenie týchto okolností prináleží vnútroštátnemu súdu.

D. O druhej otázke

83. Druhou prejudiciálnou otázkou, sformulovanou pre prípad, že by Súdny dvor odpovedal na prvú otázku záporne, sa vnútroštátny súd pýta, ako treba vykladať článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 v rozsahu, v akom toto ustanovenie stanovuje, že právo miesta konajúceho súdu sa uplatní, ak oprávnenému „nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 [tohto protokolu]“.

84. Nasledujúce úvahy môžu byť pre vnútroštátny súd relevantné, ak by Súdny dvor odpovedal na druhú prejudiciálnu otázku.

85. V kontexte druhej otázky vnútroštátny súd uvádza, že podľa nemeckého práva je v zásade neprípustné požadovať výživné za obdobie, ktoré predchádza podaniu návrhu na výživné na súd. Výnimky z tejto zásady stanovuje § 1613 BGB. Podľa odseku 1 sa tieto výnimky vzťahujú na situácie, v ktorých bol povinný vyzvaný, aby informoval o svojich príjmoch a svojom majetku na účely výživného, alebo sa povinný dostal do omeškania, alebo ide o litispendenciu nároku na výživné. Vnútroštátny súd v tomto kontexte objasňuje, že výživné vo veci samej síce existuje, ale oprávnený nezaslal povinnému výzvu, v dôsledku ktorej by sa povinný dostal do omeškania.

86. Nemecká vláda a Komisia – odvolávajúc sa na správu A. Bonomiho – v tejto súvislosti zastávajú rovnaké stanovisko a prikláňajú sa k extenzívnemu výkladu podmienky nemožnosti priznania výživného uvedenej v článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007.

87. V bode 61 správy A. Bonomiho sa spresňuje, že formulácia „nemožno priznať výživné od povinného“ sa vzťahuje nielen na prípady, v ktorých v zásade rozhodné právo zvyčajne nestanovuje výživné, ale aj na situácie, keď nemožnosť priznania tohto výživného vyplýva z nesplnenia zákonných podmienok. V správe to ilustruje príklad, ktorý sa týka ustanovenia stanovujúceho zánik vyživovacej povinnosti, keď dieťa dosiahne vek 18 rokov.

88. Treba uviesť, že článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 zodpovedá ustanoveniam Haagskeho dohovoru z roku 1973³². Článok 6 tohto dohovoru taktiež umožňoval uplatnenie *legis fori*, keď oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu oprávneného alebo práva štátu spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov konania.

89. V odôvodneniach Haagskeho protokolu z roku 2007 sa v konečnom dôsledku odkazuje na Haagsky dohovor z roku 1973. Prinajmenšom v určitej miere museli byť ustanovenia tohto dohovoru zdrojom inšpirácie pre ustanovenia Haagskeho protokolu z roku 2007.

³² Haagsky dohovor z 2. októbra 1973 o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti (znenie dohovoru je k dispozícii v elektronickej podobe na: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>, ďalej len „Haagsky dohovor z roku 1973“).

90. V bode 145 dôvodovej správy k Haagskemu dohovoru z roku 1973, ktorú vypracoval M. Verwilghen³³, sa uvádzalo, že podľa článku 6 tohto dohovoru nesplnenie jednej zo zákonných podmienok stanovených rozhodným právom umožňuje uplatnenie práva štátu konajúceho súdu. K tejto všeobecnej úvahe bol pripojený príklad odkazujúci na ustanovenie rozhodného práva, ktoré nestanovuje vyživovaciu povinnosť medzi stranami adopčného vzťahu, pokiaľ adoptovaná osoba nepreruší vzťahy s biologickou rodinou.

91. Správy A. Bonomiho a M. Verwilghena sa zhodujú v tom, že nesplnenie zákonnej podmienky, od ktorej závisí možnosť účinného uplatnenia nároku na výživné voči povinnému, umožňuje uplatnenie *legis fori* na posúdenie vyživovacej povinnosti.

92. Extenzívny výklad podmienky „nemožnosti priznania výživného od povinného“ pritom odzrkadľuje *ratio legis* článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007, akým je predchádzanie situáciám, v ktorých by oprávnený, patriaci do jednej z kategórií vymenovaných v odseku 1 tohto ustanovenia, ne získal žiadne výživné.

93. Vo veci samej nemožnosť priznať výživné síce podľa nemeckého práva vyplýva zo skutočnosti, že oprávnený nepodnikol konkrétne kroky, ktoré vyžaduje zákonná podmienka uplatnenia nároku na výživné za spätné obdobie. Nič však nenasvedčuje tomu, že by prípady nečinnosti oprávneného neboli zahrnuté do článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 preto, aby sa v určitom zmysle sankcionovala konkrétna nečinnosť oprávneného podľa v zásade rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť.

94. Okrem toho uplatnenie extenzívneho výkladu podmienky nemožnosti priznania výživného uvedenej v článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 ťažko považovať za príliš veľké zvýhodnenie oprávneného. V prospech tohto stanoviska svedčia dva argumenty.

95. Po prvé z tohto hľadiska zachovanie rovnováhy medzi záujmami účastníkov konania je možné vďaka článku 6 Haagskeho protokolu z roku 2007. Toto ustanovenie umožňuje namietat proti nároku oprávneného z dôvodu, že takáto povinnosť – s výnimkou vyživovacej povinnosti voči deťom vyplývajúcej zo vzťahov medzi rodičmi a deťmi³⁴ – „neexistuje“ ani podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu povinného, ani podľa právneho poriadku štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov, ak majú spoločné občianstvo. Napriek kategorickému zneniu tohto ustanovenia, ktoré budí dojem, že sa vzťahuje len na prípady „neexistencie“ vyživovacej povinnosti, sa v bode 108 správy A. Bonomiho spresňuje, že túto podmienku treba chápať rovnakým spôsobom ako podmienku uvedenú v článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007. Keďže podmienka uvedená v článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa bude vykladať extenzívne, potom rovnakým spôsobom treba vykladať podmienku uvedenú v článku 6 tohto protokolu.

96. Po druhé možnosť zneužitia extenzívneho výkladu podmienky týkajúcej sa nemožnosti priznania výživného od povinného obmedzuje aj odpoveď na prvú prejudiciálnu otázku, ktorú navrhujem. Kroky, ktoré podnikol oprávnený, aby založil právomoc súdu alebo súdov určitého štátu s cieľom, aby sa následne podľa článku 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 uplatnilo právo tohto štátu, nepovedú totiž k želanému výsledku, pokiaľ by nešlo o súdy alebo súd, ktoré boli doteraz príslušné rozhodovať o danej veci.

33 VERWILGHEN, M.: Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973. In: *Actes et documents de la Douzième session (1972) de la Conférence de La Haye*. Zv. IV, Obligations alimentaires, s. 384 až 465, dostupná aj v elektronickej podobe (vo francúzskom a anglickom jazyku) na: <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946>.

34 Článok 6 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa neuplatní ani na vyživovaciu povinnosť medzi manželmi, bývalými manželmi alebo osobami, ktorých manželstvo bolo vyhlásené za neplatné. Osobitné právo namietat tento nárok prináležiace účastníkom týchto typov povinností však zostalo upravené v článku 5 Haagskeho protokolu z roku 2007.

97. Na základe vyššie uvedených úvah navrhujem, aby Súdny dvor v prípade, že bude odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku, odpovedal na túto otázku takto: článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa má vykladať tak, že výraz „nemožno priznať výživné“ uvedený v tomto ustanovení sa vzťahuje aj na prípady, keď právo doterajšieho miesta pobytu oprávneného nestanovuje možnosť účinného uplatnenia nároku na výživné za spätné obdobie výlučne z dôvodu nesplnenia takej zákonom stanovenej podmienky, akou je podmienka stanovená v § 1613 ods. 1 BGB.

VI. Návrh

98. Vzhľadom na uvedené navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré predložil Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko), takto:

1. Článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť, ktorý je prílohou rozhodnutia Rady 2009/941/ES z 30. novembra 2009, sa má vykladať v tom zmysle, že keď oprávnený požaduje výživné od povinného za spätné obdobie, uplatní sa právo štátu konajúceho súdu, pokiaľ: 1. sa konanie týkajúce sa výživného začalo na návrh tohto oprávneného v inom štáte, než je štát, v ktorom má povinný obvyklý pobyt; 2. oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa práva štátu jeho obvyklého pobytu určeného ako rozhodné právo podľa článku 3 ods. 1 a ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007; 3. právo štátu konajúceho súdu je právom toho štátu, ktorého súdy boli príslušné rozhodovať vo veci výživného v období, na ktoré sa výživné vzťahuje. Zistenie týchto okolností prináleží vnútroštátnemu súdu.
2. Článok 4 ods. 2 Haagskeho protokolu z roku 2007 sa má vykladať tak, že výraz „nemožno priznať výživné“ uvedený v tomto ustanovení sa vzťahuje aj na prípady, keď právo doterajšieho miesta pobytu oprávneného nestanovuje nárok na výživné za spätné obdobie výlučne z dôvodu nesplnenia určitých zákonných podmienok.